

LIBERTATE DEONTIC-AȚIONALĂ

GABRIEL ILIESCU

1. ÎNTREBARE INTRODUCȚIVĂ

Întâi, expunem întrebarea asumată. Apoi introducem limbajul simbolic prin care aceasta este mai clară. Apoi, verificăm dacă răspunsul la întrebare este unul afirmativ sau negativ. Întrebarea se bazează pe o distincție de fond între domeniul deontic și cel acțional. Ca urmare distingem între libertatea deontică și cea acțională. Cu acest fundal, întrebarea este:

Dacă expresia libertății deontice se obține aplicând negația clasică la expresia constrângerii deontice, atunci expresia libertății acționale obține aplicând negația clasică la expresia constrângerii acționale?

În limbajul deontic avem procedeul menționat în antecedent. Prin acesta obținem expresia libertății deontice. Întrebarea se referă la posibilitatea de a extinde același procedeu de la limbajul deontic la cel acțional, cu același rezultat.

2. EXPRESII ELEMENTARE

Introducem un număr de expresii elementare cu care operăm. Scopul este de a explicita întrebarea formulată în secțiunea anterioară. Presupunem cunoscută alcătuirea evenimentului¹ (e), precum și cele patru tipuri de evenimente. Apoi, considerăm ideea de acțiune² (α). Aceasta înseamnă actul, adică a face³ ($d...$) și a se abține⁴ (f). Astfel, obținem întâi trei expresii acționale. Acestea sunt supraetajate cu operatori deontici. Formăm astfel expresii deontice despre obligație, O (4-6), interdicție, F (7-9), constrângere deontică, C(10-12) și libertate deontică, L(13- 15). În plus introducem un termen nou, fie x . Acesta stă pentru autoritatea deontică. x este cel care obligă, interzice, constrânge sau acordă libertate de acțiune.

1. $\alpha(y, e)$ – y acționează cu privire la evenimentul e .
2. $d(y, e)$ – y face să se întâmple evenimentul e . ($\alpha/d, 1$)
3. $f(y, e)$ – y se abține de a face să se întâmple evenimentul e . ($\alpha/f, 1$)

---

¹ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 45–46.

² von Wright, *op. cit.*, p. 65.

³ *Ibidem*, p. 59–62.

⁴ *Ibidem*, p. 62–66.

4. $O(x, \alpha(y, e))$, x obligă pe y să acționeze cu privire la evenimentul e.
5. $O(x, d(y, e))$, x obligă pe y să facă să se întâmple evenimentul e. (α/d , 4)
6. $O(x, f(y, e))$, x obligă pe y să se abțină de la evenimentul e. (α/d , 4)
7. $F(x, \alpha(y, e))$, x interzice lui y să acționeze cu privire la evenimentul e. (O/F, 4)
8. $F(x, d(y, e))$, x interzice lui y să facă să se întâmple evenimentul e. (O/F, 5)
9. $F(x, f(y, e))$, x interzice lui y să se abțină de la evenimentul e. (O/F, 6)
10. $C(x, \alpha(y, e))$, x constrânge pe y să acționeze cu privire la e. (O/C, 4)
11. $C(x, d(y, e))$, x obligă pe y să facă să se întâmple evenimentul e. (O/C, 5)
12. $C(x, f(y, e))$, x obligă pe y să se abțină de la evenimentul e. (O/C, 6)
13. $L(x, \alpha(y, e))$, x constrânge pe y să acționeze cu privire la e. (C/L, 10)
14. $L(x, d(y, e))$, x obligă pe y să facă să se întâmple evenimentul e. (C/L, 11)
15. $L(x, f(y, e))$, x obligă pe y să se abțină de la evenimentul e. (C/L, 12)

O interpretare prescurtată a lui 3 este: *y se abține de la evenimentul e*. Aceasta este presupusă cunoscută în expresiile deontice. În continuare, abordăm distinct cele două libertăți, cea deontică și cea acțională.

Formulele acționale conțin deja doi termeni: o variabilă individuală x, y; o variabilă pentru eveniment e. Variabilele stau pentru agenți ai acțiunii.

Unii autori⁵ care se referă la logica deontică folosesc varianta prescurtată a expresiilor de mai sus. Doar unul dintre exemple este *Op* în loc de $O(x, \alpha(y, e))$. Ocupându-se de interpretări ale acestei logici, alți autori⁶ folosesc aceeași exprimare prescurtată. Surse de notorietate științifică⁷ rețin de asemenea formulări prescurtate în care lipsește agentul acțiunii. Relativ mai recent, se reține, pe bună dreptate, reproșul⁸ nu tocmai adecvat, al unor autori români, că din această logică ar lipsi explicit agentul⁹. De fapt, chiar autorul logicii deontice, încă în lucrările sale din 1951, pe această temă folosește frecvent prescurtarea, în sensul menționat¹⁰. Cu toate acestea, în alte lucrări, autorul menționat introduce întâi logica acțiunii. Expresiile acesteia se referă la agent, atât cele simbolice, ca în exemplele de mai sus (2, 3), cât și cele de limbă naturală¹¹. În plus, se specifică contextul deontic în care sunt inserabile aceste expresii acționale¹².

⁵ Dagfinn Føllesdal și Risto Hilpinen, *Introducere în Logica Deontică*, în vol. *Norme, Valori, Acțiune*, Editura Politică, București, 1979, p. 87–88, 92, 102–104.

⁶ Lennart Aqvist, *Interpretări ale Logicii Deontice*, în vol. *Norme, Valori, Acțiune*, Editura Politică, București, 1979, p. 130, 137.

⁷ Paul McNamara, *Deontic Logic*, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/logic-deontic/>>.

⁸ Victor Emanuel Gica, *Logică și Praxeologie la Cornel Popa*, în vol. *Istoria Logicii Românești*, Coordonatori Alexandru Surdu și Dragoș Popescu, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 623.

⁹ Distingem între reținerea adecvată a reproșului și inadecvarea reproșului.

¹⁰ Georg Henrik von Wright, *An Essay in Modal Logic*, North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1951, p. 37–39.

¹¹ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 72.

¹² *Ibidem*, p. 155–159.

3. LIBERTATEA DEONTICĂ

3.1. De la constrângere la libertate deontică

Considerăm aici, *libertatea deontică* relativ la *constrângerea deontică*¹³. Întâi, introducem conceptul de *constrângere deontică*.

$$16. C(x, \alpha(y, e)) \equiv O(x, \alpha(y, e)) \vee F(x, \alpha(y, e))^{14}$$

x constrânge deontic pe y să acționeze cu privire la evenimentul e dacă x obligă pe y să acționeze sau x îi interzice lui y să acționeze cu privire la acel eveniment¹⁵.

Introducem procedeul prin care obținem din expresia constrângerii deontice pe aceea a libertății deontice. Procedeul este de aplicarea negației clasice asupra ambilor membri ai echivalenței. În final, aplicăm înlocuirea α/d . Obținem astfel expresia libertății deontice pentru acte, nu pentru acțiune în genere.

$$17. \sim C(x, \alpha(y, e)) \equiv \sim(O(x, \alpha(y, e)) \vee F(x, \alpha(y, e)))^{16}$$

$$18. \sim C(x, \alpha(y, e)) \equiv L(x, \alpha(y, e))^{17}$$

$$19. L(x, \alpha(y, e)) \equiv \sim O(x, \alpha(y, e)) \& \sim F(x, \alpha(y, e)) \quad (2, 3)^{18}$$

19. x acordă libertatea lui y să acționeze cu privire la evenimentul e ddacă x nu obligă y să acționeze și x nici nu îi interzice lui y să acționeze cu privire la acel eveniment¹⁹.

$$20. L(x, d(y, e)) \equiv \sim O(x, d(y, e)) \& \sim F(x, d(y, e))^{20}$$

20. x acordă libertate lui y să facă să se întâmple evenimentul e ddacă x nu obligă și x nici nu îi interzice lui y să facă aceasta.

Ideea contradicției dintre libertatea și constrângerea deontică este menționată și în alte surse²¹. Astfel, privind cei doi operatori, ca mulțime a libertăților și constrângerilor agenților, relația dintre constrângere și libertate poate fi privită și ca una de complementaritate²². În acest caz, întrebarea asumată este dacă prin același procedeu obținem expresia libertății acționale.

---

¹³ Gabriel Iliescu, *Deontic-actional constraint as correlativ of e-justice*, in *Legal and Administrative Studies, 1/2019*, Proceedings of Conference E-guvernare și e-justiție, în spațiul de libertate, securitate și Justiție al Uniunii Europene, București, 4–5 iunie, 2019, Editura Pro Universitaria, București, 2019.

¹⁴ Cornel Popa, *Teoria acțiunii și Logică Formală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 434.

¹⁵ G. Iliescu, *op. cit.*

¹⁶ Cornel Popa, *Teoria acțiunii și Logică Formală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 434.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ G. Iliescu, *op. cit.*

²⁰ C. Popa, *op. cit.*

²¹ V.E. Gica, *op. cit.*

²² *Ibidem*, p. 624.

4. LIBERTATEA ACȚIONALĂ

4.1. De la constrângere la libertate acțională

Introducem întâi două noi convenții de notare. Prin $com(x, d(y, e))$ (compell²³) înțelegem că x silește sau constrânge²⁴ pe y să facă să se întâmple evenimentul e . Iar prin $lib(x, d(y, e))$ înțelegem că x acordă libertatea ca y să facă să se întâmple e . Acum introducem următoarea echivalență sub semnul întrebării:

21. $\sim com(x, d(y, e)) \equiv lib(x, d(y, e))?$

21. „ x constrânge pe y să facă să se întâmple evenimentul e ” este echivalentă cu „ x liberează pe y să facă să se întâmple e ”?

Prin aceasta, am transferat procedeul de obținere a libertății deontice la libertatea acțională. Urmează să vedem dacă transferul funcționează. Ceea ce înseamnă să vedem dacă ceea ce obținem stă drept expresie a libertății acționale sau nu. De menționat că la sfârșitul expresiei 21, atât cea naturală cât și cea simbolică, stă semnul „?””. Considerăm încheiată explicitarea întrebării inițiale. Urmează verificarea răspunsului la întrebarea inițială.

4.2. Constrângere acțională

4.2.1. Împiedicare, constrângere, interdefinire

Discuția este legată de *abilitatea unui agent de a sta în calea abilității altui agent de a face un act*²⁵. Aceasta se scindează în două tipuri de acte: *împiedicare*²⁶ (hindering or preventing²⁷) și *silire* sau *constrângere*²⁸ (compelling or forcing²⁹). Cele două sunt interdefinibile³⁰. Scopul este de a preveni confuziile între simboluri. Ca urmare, am ales următoarele notații:

22. $hin(x, d(y, e))$, x împiedică pe y să facă

23. $hin(x, f(y, e))$, x împiedică pe y să se abțină

24. $com(x, d(y, e))$, x constrânge acțional pe y să facă

---

²³ Georg Henrik von Wright, *Norm and Action, A Logical Enquiry*, Routledge and Kegan Paul Pub House, 1963, Chapter III section 12, p37. <https://www.giffordlectures.org/books/norm-and-action>.

²⁴ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 72.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Georg Henrik von Wright, *Norm and Action, A Logical Enquiry*, Routledge and Kegan Paul Pub House, 1963, Chapter III section 12, p. 37. <https://www.giffordlectures.org/books/norm-and-action>.

²⁸ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 72.

²⁹ Georg Henrik von Wright, *Norm and Action, A Logical Enquiry*, Routledge and Kegan Paul Pub House, 1963, Chapter III section 12, p. 37. <https://www.giffordlectures.org/books/norm-and-action>.

³⁰ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 72.

25. $\text{com}(x, f(y, e))$, x constrânge acțional pe y să se abțină
 26. $\text{com}(x, d(y, e)) \equiv \text{hin}(x, f(y, e))$ ³¹
 26. x constrânge acțional pe y să facă ddacă x împiedică pe y să se abțină³²
 27. $\text{hin}(x, d(y, e)) \equiv \text{com}(x, f(y, e))$ ³³
 27. x împiedică pe y să facă ddacă x constrânge acțional pe y să se abțină³⁴

Ultimele două expresii redau ideea că cele două concepte sunt interdefinibile³⁵. Ca urmare: împiedicarea de a se abține/face este înlocuibilă cu constrângerea de a face/a se abține. Pe scurt *împiedicarea* este înlocuibilă cu *constrângerea*. Ambele aplicându-se la acțiuni opuse. Ceea ce face posibil să operăm cu unul singur dintre ele³⁶.

5. REDUCEREA ÎMPIEDICĂRII ȘI A CONSTRÂNGERII LA OPERATORI ACȚIONALI

Constrângerea acțională înseamnă că x acționează astfel încât să devină imposibil ca y să facă evenimentul e ³⁷. *Acțiunea* înseamnă că agentul constrângător x face sau se abține. „Imposibil” pare că este negarea operatorului modal posibil, adică non-posibil: $\sim\phi$ ³⁸. De fapt este vorba despre a *acționa* astfel încât y să devină non-abil pentru un act sau acte individuale³⁹. Introducem următoarele expresii. Întâi, o expresie-eveniment privind dispariția abilității de a face să se întâmple un anumit eveniment e_0 (mai jos, 28). Supraetajăm evenimentul cu operatorul α care arată că un agent acționează astfel încât să aibă loc dispariția menționată (29). Specificăm că expresia acțională este echivalentă cu o disjuncție între act și abținere (30). După care instanțiem e din 30 cu evenimentul de la 28 (31). Ceea ce arată că *acțiunea* prin care se produce dispariția abilității constă în a face sau a se abține de la a face să dispară abilitatea în discuție.

28. $\text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))$, y devine non-abil să facă un anumit eveniment precum e_0 .
 29. $\alpha(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$, x acționează astfel încât y să devină non-abil de a face să se întâmple e_0 .
 30. $\alpha(x, e) \equiv d(x, e) \vee f(x, e)$
 30. x acționează astfel încât să se întâmple e ddacă x face să se întâmple e sau x se abține de la e .
 31. $\alpha(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))) \equiv d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))) \vee f(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem*, p. 72–73.

31. x acționează astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple un anumit eveniment e_0 , ddacă x face astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple un anumit eveniment e_0 sau x se abține de la a face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple un anumit eveniment e_0 .

La 31 avem expresia acțională la care se reduce constrângerea acțională de a face, $com(x, d(y, e))$. Pe care o redăm printr-o echivalență (32). Apoi se arată că a constrânge să facă echivalează cu o disjuncție între un act și o abținere (33). În fine, împiedicarea de a se abține echivalează cu constrângerea de a face (26). Ca urmare, aceeași împiedicare a abținerii echivalează cu disjuncția între actul și abținerea de la a provoca dispariția abilității privitoare la un anumit eveniment (34).

32. $com(x, d(y, e)) \equiv \alpha(x, able(d(y, e_0)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0)))$

33. $com(x, d(y, e)) \equiv d(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0))) \vee f(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0)))$, 30, 31

34. $hin(x, f(y, e)) \equiv d(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0))) \vee f(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0)))$, 26, 32, 33

6. NEGAȚIA CONSTRÂNGERII ACȚIONALE ESTE LIBERTATE ACȚIONALĂ?

Întrebarea a fost pusă într-o secțiune anterioară în expresia 21. De asemenea, la 26–27 am introdus echivalența dintre împiedicare (*hin*) și constrângere (*com*). Pentru a răspunde la întrebare, reluăm 33 și aplicăm bilateral negația:

35. $\sim com(x, d(y, e)) \equiv \sim d(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0))) \& \sim f(x, able(d(y, e)) \text{ T } \sim able(d(y, e_0)))$

35. x nu constrânge pe y să facă e ddacă x nici nu face astfel să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e_0 și x nici nu se abține de la a face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e_0 .

O concluzie provizorie este că absența constrângerii de a face echivalează cu pasivitatea acțională. Dacă aceasta chiar înseamnă libertate acțională, este mai greu de spus deocamdată.

6.1. Actul și negația acestuia

Negația menționată se referă la actul de a provoca dispariția unei abilități a agentului. Întâi, menționăm actul și condițiile formale ale unui act generic. Apoi, introducem negația acestora.

Condițiile sunt următoarele: a) starea inițială descrisă de evenimentul din act să existe⁴⁰; b) evenimentul din act să nu se producă de la sine⁴¹. Condiția c) necesită introducerea a două evenimente. Primul eveniment este e , cel cuprins în expresia

⁴⁰*Ibidem*, p. 60.

⁴¹*Ibidem*.

actului de referință. Al doilea eveniment este e^* . Acesta este comparat cu e , astfel: e și e^* au una și aceeași stare inițială, dar au stări finale opuse. Condiția c) este: dacă actul ce cuprinde evenimentul e nu are loc, atunci se întâmplă un eveniment e^* .

Actul de referință este:

$d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$.

x face astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple evenimentul e .

Aplicăm direct aceste condiții la actul de referință:

a) $\text{able}(d(y, e)) \&$

a) y este abil să facă să se producă evenimentul e

b) $\sim(\text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))) \&$

b) dispariția abilității lui y de a face să se întâmple e nu are loc de la sine;

c) $\sim d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))) \supset \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \text{able}(d(y, e_0))$

c) dacă x nu face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e , atunci această abilitate se menține.

Starea inițială a evenimentului cerut de act este: y să aibă abilitatea de a face actul generic (a). Evenimentul e cuprins în act nu se produce de la sine (b). Iar e este pierderea abilității de către y . Evenimentul e^* este menținerea abilității lui y . c) arată că absența actului lui x de a distruge abilitatea lui y implică menținerea acesteia. Se presupune că între cele trei condiții este prezentă conjuncția.

Negația actului presupune negația conjuncției condițiilor sale. Ceea ce înseamnă a le nega pe fiecare în parte și a pune între ele semnul disjuncției.

Negația actului de referință este:

$\sim d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$.

x nu face astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple evenimentul e .

Aplicăm direct negația celor trei condiții la actul de referință:

$\sim a) \sim\text{able}(d(y, e)) \vee$

$\sim a) y$ nu este abil să facă să se producă evenimentul e

$\sim b) \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)) \vee$

$\sim b)$ dispariția abilității lui y de a face să se întâmple e are loc de la sine;

$\sim c) \sim d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0))) \& \sim(\text{able}(d(y, e)) \text{ T } \text{able}(d(y, e_0)))$

$\sim c)$ deși x nu face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e , totuși această abilitate nu se menține.

Aparent, alternativa $\sim a)$ nu-l avantajează pe y . Acesta nu este abil să facă să se producă evenimentul e . Anterior⁴² însă am folosit o aplicație a unei axiome⁴³.

⁴² Gabriel Iliescu, *Centenary union. An action theory and a Sociological approach*, în *Legal and Administrative Studies*, 1/2019, Proceedings of Conference Legal, Political and Administrative Consequences of Romania's Accession to the European Union, București, 17–18 mai 2018, Editura Pro Universitaria, București, 2018, p. 313.

⁴³ Georg Henrik von Wright, *Logica deontică și teoria generală a acțiunii*, în *Norme, valori, acțiune*, Politică Pub. House, Bucharest, 1979, p. 144.

Conform acesteia, absența unei stări de fapte este echivalentă cu disjuncția dintre apariția și menținerea absenței acestei stări de fapte. Aplicat la ~a) înseamnă:

$\sim\text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e)) \vee \sim\text{able}(d(y, e)) \text{ T } \text{able}(d(y, e))$

Absența abilității lui y de a face e se menține sau apare.

Cu alte cuvinte, *absența* abilității lui y nu este ceva stabil, ci în devenire. Această devenire poate conserva absența, dar poate, la fel de bine, să fie urmată și de apariția abilității lui y. Subînțelegem că doar varianta a doua îi este favorabilă libertății acestuia. Dar aceasta nu este unică. La fel de posibilă este și varianta defavorabilă libertății lui y. Alternativa ~b) înseamnă dispariția abilității lui y. Ceea ce nu e favorabilă libertății acțiunale a acestuia. În fine, alternativa ~c) descrie că non-provocarea dispariției de către x merge împreună cu non-menținerea abilității. Dar această non-menținere este echivalentă cu disjuncția dintre dispariția, apariția și conservarea absenței acestei abilități. Doar unul dintre cele trei evenimente ale alternativei ar putea însemna libertatea lui y: *apariția abilității*. Dar fiind o disjuncție, nu este necesar că exact evenimentul de apariție este cel care face adevărată întreaga expresie. Presupunând absența actului lui x, majoritatea variantelor care se ivesc nu sunt favorabile libertății lui y.

6.2. Abținerea și negația acesteia

Aici, negația se referă la abținere de la actul de provocare a dispariției unei abilități. Întâi, menționăm *abținerea*. Abia apoi introducem negația acesteia. Spre deosebire de act, nu avem condiții ale abținerii. Se disting grade de abținere⁴⁴. Operăm aici cu cel mai slab grad: agentul poate să facă⁴⁵ să se întâmple e, *able(d(y, e))*. Dar agentul nu face aceasta⁴⁶, $\sim d(y, e)$. Abținerea în discuție este:

$f(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$:

x se abține de la a face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e.

Aplicăm cele două condiții direct la abținerea de referință:

a) $\text{able}(x, d(y, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$

a) x poate să facă⁴⁷ să dispară abilitatea lui x de a face să se întâmple e.

b) $\sim d(y, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim\text{able}(d(y, e_0)))$

b) x nu face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e⁴⁸.

a) descrie că x este abil să facă astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e. În timp ce b) descrie absența actului lui x cu privire la evenimentul menționat la a). Se presupune că între cele două puncte este prezentă conjuncția.

⁴⁴ Georg Henrik von Wright, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 62.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 63.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 62.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 63.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 62.

Negația abținerii presupune, de asemenea, negația acestei conjuncții. Ceea ce echivează cu o disjuncție cu toți membrii negați. *Negația abținerii* în discuție este:

$$\sim f(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim \text{able}(d(y, e_0)))$$

x nu se abține să facă astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple evenimentul e.

Aplicăm direct negația celor două componente ale abținerii în sensul slab al acesteia:

$$\sim a) \sim \text{able}(d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim \text{able}(d(y, e_0))) \vee$$

~a) x nu este abil să facă astfel încât să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple evenimentul e sau

$$\sim b) d(x, \text{able}(d(y, e)) \text{ T } \sim \text{able}(d(y, e_0))).$$

~b) x face să dispară abilitatea lui y de a face să se întâmple e.

Așadar, non-abținerea lui x de a provoca dispariția abilității lui y înseamnă disjuncția: x este non-abil de această distrugere sau o provoacă. Considerăm pe rând implicațiile ambelor alineate ale negării abținerii.

În ~a), absența abilității lui x implică non-abținerea acestuia de a provoca dispariția abilității lui y (13.2.1⁴⁹). Iar non-abținerea lui x implică actul lui x de a provoca această dispariție sau non-abilitatea lui x cu privire la aceeași dispariție (4⁵⁰). Prin tranzitivitate, absența abilității lui x de a provoca dispariția abilității lui y implică disjuncția arătată în consecventul anterior (14⁵¹). Așadar, absența abilității lui x de a provoca dispariția unei abilități poate, cel mult, să fie cumva favorabilă libertății lui y. Dar nu e o certitudine. Aceasta deoarece există o alternativă: actul lui x de a provoca dispariția menționată.

Condiția ~b) este chiar actul explicit defavorabil libertății lui y. Cealaltă variantă, fiind non-abilitatea lui x, aceasta este un element neutru: nici nu determină libertatea de acțiune a lui y, dar nici nu conduce către această libertate.

⁴⁹ Subînțelegem că e_2 stă pentru dispariția abilității lui y de a face să se întâmple un eveniment.

1. $\sim f(x, e_2) \equiv \sim(\sim d(x, e_2) \& \text{able}(d(x, e_2)))$	10. $\sim(\sim d(x, e_2) \& \text{able}(d(x, e_2))) \supset \sim f(x, e_2)$
2. $\sim f(x, e_2) \supset \sim(\sim d(x, e_2) \& \text{able}(d(x, e_2)))$	11. $\sim\sim(\sim d(x, e_2) \& \text{able}(d(x, e_2))) \vee \sim f(x, e_2)$
3. $\sim f(x, e_2) \supset (\sim\sim d(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2)))$	12. $(\sim d(x, e_2) \& \text{able}(d(x, e_2))) \vee \sim f(x, e_2)$
4. $\sim f(x, e_2) \supset (d(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2)))$	13. $(\sim d(x, e_2) \vee \sim f(x, e_2)) \& (\text{able}(d(x, e_2)) \vee \sim f(x, e_2))$
5. $f(x, e_2) \vee d(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2))$	13.1. $\sim d(x, e_2) \vee \sim f(x, e_2)$
6. $d(x, e_2) \vee f(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2))$	$d(x, e_2) \supset \sim f(x, e_2)$
7. $\sim d(x, e_2) \supset (f(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2)))$	$f(x, e_2) \supset \sim d(x, e_2)$
8. $\sim \text{able}(d(x, e_2)) \vee d(x, e_2) \vee f(x, e_2)$	13.2. $\text{able}(d(x, e_2)) \vee \sim f(x, e_2)$
9. $\text{able}(d(x, e_2)) \supset (d(x, e_2) \vee f(x, e_2))$	13.2.1. $\sim \text{able}(d(x, e_2)) \supset \sim f(x, e_2)$
	13.2.2. $\sim f(x, e_2) \vee \text{able}(d(x, e_2))$
	13.2.3. $f(x, e_2) \supset \text{able}(d(x, e_2))$
	4. $\sim f(x, e_2) \supset (d(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2)))$
	14. $\sim f(x, e_2) \supset (d(x, e_2) \vee \sim \text{able}(d(x, e_2)))$

⁵⁰ A se vedea nota 49, punctul 4.

⁵¹ A se vedea nota 49, punctul 14.

7. CONCLUZII ȘI DESCHIDERI

Scopul a fost de a răspunde la o întrebare privind transferul unei proceduri simple din limbajul logicii deontice în cel al logicii acțiunii. Întrebarea se referă la posibilitatea de a obține expresia libertății acționale, prin negarea expresiei constrângerii acționale, așa după cum se obține expresia libertății deontice, prin negarea constrângerii deontice.

În legătură cu acestea, putem identifica drept favorabil libertății lui y, acte care ar conduce la *menținerea* sau *aparitia* abilității acestuia, de a face să se întâmple evenimentul e.

Domeniul acțional înseamnă *actul* sau *abținerea* de la acesta.

Negarea actului presupune câteva situații acționale. Or, pe fundalul absenței actului lui x, constatăm că ponderea o au variantele nefavorabile libertății lui y.

Negarea abținerii se aplică la prezumtivul act al lui x de a face să dispară abilitatea lui y. Au rezultat astfel două variante: una slabă care este non-abilitatea lui x, și care este neutră în raport cu libertatea lui y, și o alta, ferm defavorabilă prin actul lui x.

Investigarea de față este într-un domeniu care se vrea al teoriei acțiunii. Cu alte cuvinte, nu se vrea o teorie a praxisului subînțeles ca act eficient⁵². Cu toate acestea, sunt prezente agentul acțiunii și obiectul transformat⁵³. Evenimentul, în sensul folosit aici, tocmai aceasta descrie, o transformare de stare. Iar variabilele propoziționale pot fi detaliate prin atomi predicativi. Aceștia disting între obiect și proprietățile sale. Ce e drept, nu se scot în evidență alte elemente precum: motivație, scop, interes, valorizare⁵⁴. De asemenea nu se distinge între agentul colectiv și agentul individual⁵⁵. Acestea sunt tot atâtea deschideri către alte dimensiuni însoțitoare ale acțiunii umane, susținute prin teorii psihologice, axiologice.

În acest sens, scopul propus este unul limitat la întrebarea arătată. Iar răspunsul este negativ, cel puțin deocamdată. Procedura respectivă nu poate fi transferată dintr-un limbaj în altul și să obținem rezultatul scontat.

BIBLIOGRAFIE

1. Åquist, Lennart, *Interpretări ale Logicii Deontice*, în vol. *Norme, Valori, Acțiune*, Editura Politică, București, 1979.
2. Føllesdal, Dagfinn și Hilpinen, Risto, *Introducere în Logica Deontică*, în vol. *Norme, Valori, Acțiune*, Editura Politică, București, 1979.
3. Gica, Emanuel, Victor, *Logică și Praxeologie la Cornel Popa*, în vol. *Istoria Logicii Românești*, Coordonatori Alexandru Surdu și Dragoș Popescu, Editura Academiei Române, București, 2006.
4. Iliescu, Gabriel, *Centenary union. An action theory and a Sociological aproach*, in *Legal and Administrative Studies, 1/2019*, Proceedings of Conference Legal, Political and Administrative

---

⁵² Ion Tudosescu, *Structura Acțiunii Sociale*, Editura Politică, București, 1972, p. 115.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 116.

- Consequences of Romania's Accession to the European Union, București, 17–18 mai 2018, Editura Pro Universitaria, București, 2018, p. 313.
5. Gabriel Iliescu, *Deontic-actional constraint as correlativ of e-justice*, in *Legal and Administrative Studies, 1/2019*, Proceedings of Conference E-guvernare și e-justiție, în spațiul de libertate, securitate și Justiție al Uniunii Europene, București, 4–5 iunie 2019, Editura Pro Universitaria, București, 2019.
  6. McNamara, Paul, *Deontic Logic*, în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/logic-deontic/>.
  7. Popa, Cornel, *Teoria acțiunii și Logică Formală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
  8. Tudosescu, Ion, *Structura Acțiunii Sociale*, Editura Politică, București, 1972, p. 115.
  9. von Wright, Georg, Henrik, *An Essay in Modal Logic*, North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1951, p. 37–39.
  10. von Wright, Georg, Henrik, *Logica deontică și teoria generală a acțiunii*, în *Norme, valori, acțiune*, Politică Pub. House, Bucharest, 1979, p. 144.
  11. von Wright, Georg, Henrik, *Norm and Action, A Logical Enquiry*, Routledge and Kegan Paul Pub House, 1963, Chapter III section 12, p. 37. <https://www.giffordlectures.org/books/norm-and-action>.
  12. von Wright, Georg, Henrik, *Normă și Acțiune*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.